

Asia: VN/21836/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Lausuntopyyntö

2. Strategian lähtökohdat

Strategiassa on todettu aivan oikein, että luontokadon pysäyttäminen vaatii yhteiskunnan rakenteisiin, eli ongelman juurisyihin, vaikuttamista. Edellinen monimuotoisuusstrategian vaikuttavuus jäi heikoksi ja tavoitteet suurelta osin toteutumatta. Uudessa strategiassa pitäisi alusta alkaen painottaa resurssien riittävyyttä ja keinoja, millä tarvittavien muutosten on ajateltu tapahtuvan, ja miten kaikki tahot saadaan sitoutettua muutokseen.

Ilmastonmuutoksen ja luontokadon välinen yhteys on ilmeinen, molemmat ovat seurausta mm. luonnonvarojen liikakulutuksesta. Hyvä että tämä on tuotu selkeästi esiin.

3.1 ja 3.2 Päätaavoite ja tarkemmat tavoitteet

Suurelta osin strategian toteutuksen ratkaisee toimintaohjelma, ja itse strategiassa on vain vähän konkreettisia toimia tavoitteiden saavuttamiseksi. Kuitenkin osan tavoitteista pitäisi olla toteutunut jo vuonna 2030, eli toimille on käytännössä aikaa vain noin 5 vuotta. Toimintaohjelma tulee saada laadittua mahdollisimman nopeasti. Aikataulu vaikuttaa osin epärealistiselta, esim. suojelupinta-alan kasvattaminen 30 % ei voine toteutua vain reilussa 5 vuodessa. Lisäksi ennallistamisen ja luonnonhoidon suunnittelijoissa ja toteuttajissa on pulaa jo tällä hetkellä. Asetetusta aikataulusta voi seurata paineita siihen, että tavoitteisiin kirjataan toimia tai pinta-alaa, mitkä eivät tosiasiallisesti edistä monimuotoisuutta. Osassa toimenpiteitä pitää varautua siihen, ettei niitä täysimääräisesti saavuteta vuoteen 2035 mennessä. Näissä tapauksissa tuleekin kiinnittää huomiota toimien jatkuvuuteen strategiakauden yli.

3.3 Luonnon tilan tavoitteet

Uhanalaiskehityksen pysäyttäminen on tärkeä tavoite, mutta uhanalaisten lajien rinnalla tulee seurata myös tavanomaista lajistoa, joka kuitenkin muodostaa ekosysteemien toiminnan perustan. Tällä hetkellä seurantatieto eri lajiryhmistä on riittämätöntä. Tarvittavat seurantamenetelmät pitäisi laatia ja ottaa käyttöön pikaisesti. Sama pätee myös luontotyyppeihin, joita ei myöskään seurata

systemaattisesti. Osittain vesi- ja rantaluontotyyppien uhanalaisuus tunnetaan puutteellisesti. Tutkimus- ja selvitystoimintaan tulisi panostaa, jotta toimia voitaisiin kohdentaa tärkeimpiin tyypeihin.

Metsätalous ja metsissä tapahtuneet muutokset ovat yleisin uhanalaistumisen syy niin luontotyypeillä kuin lajeilla. Uhanalaisarviot huomioiden talousmetsiin liittyvät toimenpide-ehdotukset on nähtävä osittain puutteellisina, esitettyjen tavoitteiden lisäksi mittariksi tulisi ottaa ainakin metsien ikärakenne sekä sekapuuston määrä. Nykyisillä hakkuumäärillä ja hakkuutavoilla metsien keski-ikä tulee useilla alueilla, kuten Etelä-Savossa, entisestään nuorentumaan ja varttuneiden metsien pirstoutuminen lisääntymään. Hakkuumäärien pieneneminen on välttämätöntä myös 10 % suojelutavoitteen seurauksena. Myös ilmastotavoitteiden kannalta hakkuumäärien väheneminen ja kiertoaikojen pidentäminen olisi perusteltua. Sekapuustoisuus on tärkeää luonnon monimuotoisuuden kannalta, ja parantaa samalla metsien tuhostävyyttä.

Monimuotoisuusstrategian tavoitteet, kuten laajat valuma-aluekohtaiset toimenpiteet ja virtavesiekosysteemien ennallistaminen, tukevat monin tavoin vesienhoitosuunnitelmien toteuttamista. Edellä mainittujen toimenpiteiden toteuttamisella on kiire vesien tilatavoitteiden saavuttamiseksi. Vesienhoitosuunnitelmien toteutuksessa resurssit olisi kohdennettava mahdollisimman tehokkaasti. Nykymallissa ongelmana ovat vaikuttavuudeltaan heikot ja hajanaiset hankkeet, mikä johtuu muun muassa aktiivisten toimijoiden vähyydestä, maa- ja vesialueiden omistajuuden pirstaloitumisesta, eri toimijoiden suuresta lukumäärästä sekä hankkeiden omarahaisuuden puuttumisesta. Toteutuksen tulisi painottaa kuormittavimmille valuma-alueille ja erityisesti vähentää niillä kuormitusta. Sisävesien ekologinen luokitus ei kuvaa jopa erinomaiseksi luokiteltujen järvien hidasta rehevöitymistä ja tummumista. Karut ja kirkkaat järvet ovat uhattuina suuressa osassa Suomea. Ekologisen luokituksen rinnalla on järkevä pyrkiä seuraamaan myös mm. vesikemiallisia muuttujia. Vesienhoidossa tulee ottaa esille myös muun kuin pohjavesialueilla sijaitsevan pohjaveden laadun turvaaminen. Se auttaisi myös pintavesien tilannetta.

Soiden ennallistamisessa siirtyminen kokonaisuuksien ennallistamiseen tulee ehdottomasti pyrkiä. Nyt metsätalousalueilla ennallistaminen kohdistuu lähinnä vain jouto- tai kitumaille, joista saatava monimuotoisuushyöty on vähäinen, sillä karut suotyypit ovat muutenkin parhaiten säilyneitä. Soiden laajempi ennallistaminen parantaa myös vesistöjen tilaa. Suunta valuma-aluesuunnitteluun ja luontaisten kosteikkojen hyödyntämiseen on oikea.

Uuselinympäristöjen perustaminen ja lisääminen on kannatettavaa. Nämä ovat kuitenkin ympäristöjä, jotka vaativat säännöllistä hoitoa. Uuselinympäristöillä on myös merkittävä vieraslajiriski. Hoidon tarve tulee huomioida kohteita perustettaessa.

3.4 Suojelu ja ennallistaminen

Strategiassa todetaan, että 10 % suojelutavoite on jo valtakunnan tasolla saavutettu. Metsämaasta on suojeltu 6 % ja suojelu painottuu Pohjois-Suomeen, ja luontokato jatkuu edelleen. 10 % tiukan suojelun taso tulee asettaa alueittain jokaiselle maakunnalle, tai vaihtoehtoisesti

metsäkasvillisuusvyöhykkeittäin. Suojelua tulisi myös suunnata niille alueille, missä metsänhakuut ovat voimallisimpia. Lisäsuojelun 630 000 ha:n tavoite kokonaisuutena on kunnianhimoinen, mutta tavoitteen kohdentuminen lähinnä valtion maille tarkoittanee suojelun painottumista Itä- ja Pohjois-Suomeen, ellei sitten ole tarkoitus siirtää Etelä-Suomen valtion maita suurelta osin suojeluun. Tästä lähtökohdasta yksityismaille kaavailtua 100 000 ha:n lisäsuojelua on pidettävä vaatimattomana, sillä 100 000 ha ei vielä merkittävästi nosta eteläisen Suomen suojelupinta-alaa.

10 % suojelutavoite tulee olla myös muissa elinympäristöissä, kuten soilla. Nykyinen luonnontilaisten soiden verkosto on riittämätön turvaamaan suoluonnon monimuotoisuutta, esim. suoperhoslajisto vaikuttaisi taantuvan myös suojelluilla soilla. Soiden suojeluun ja ennallistamiseen olisi panostettava nykyistä selvästi enemmän ja pyrittävä laajoihin, vesitaloudeltaan eheisiin kokonaisuuksiin. Virtavesien, pienvesien, soiden ja kokonaisten valuma-alueiden ennallistaminen on keskeistä niiden suojelussa, koska ne eivät useinkaan ennallistu itsestään kovinkaan nopeasti.

Suojelua tukevien ns. OECM-alueiden merkitys strategian toimeenpanossa on ilmeisen suuri. Kuitenkaan OECM-alueita ei toistaiseksi ole tarkasti määritelty, eikä linjattu miten näillä alueilla voi toimia. Strategialuonnoksessa viitatus Metsähallituksen omalla päätöksellä suojellut alueet, retkeilyalueet, metsälain 10 §:n elinympäristöt ja kaavojen suojeluvaukset käsittävät vain pienen osan 20 % pinta-alatavoitteesta, ja näiden merkitys monimuotoisuudelle saattaa olla kyseenalainen esim. pienialaisuuden tai epäselvän säädöspohjan seurauksena. Todennäköisesti OECM-alueiden perustaminen vaatii uutta lainsäädäntöä tai vähintään uusia kannustinjärjestelmiä ja toimintamalleja. Tällä hetkellä OECM-alueisiin asetettujen tavoitteiden toteutumisesta ei ole varmuutta. Parhaiten OECM-alueet saattavat soveltua ennallistetuille soille ja valuma-alueilla tehtäville toimenpiteille, jotka turvaavat suo- ja vesiluonnon monimuotoisuutta. Metsäluonnon turvaamisessa OECM-alueiden merkitys voi olla vähäisempi, ja strategiakauden aikana tulisikin olla valmiutta panostaa tarvittaessa enemmän tiukkaan suojeluun, jos osoittautuu etteivät OECM-alueet täytä metsien osalta niille asetettuja odotuksia.

3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen

Luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvien paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen on strategian haastavin osa, sillä luontokadon (ja ilmastonmuutoksen) pysäyttäminen vaativat väistämättä laajoja muutoksia nykyiseen talousjärjestelmään. Kuten strategiassa on todettu, luontokadon torjunta pitäisi olla läpileikkaava teema hallinnon ja yhteiskunnan kaikilla tasoilla. Samalla pyrkimykset muutokseen johtavat vastareaktioon. Erityisiä panostuksia tulee laittaa luontokadosta tiedottamiseen, ja tiedottaminen on suunniteltava kohderyhmittäin, esim. lapset ja nuoret, yritykset, viranomaistahot. Tällä hetkellä julkisuudessa esiintyy runsaasti ristiriitaista viestintää ja jopa luontokadon ja Suomen uhanalaisarvioiden vähättelyä. Strategian hyväksyttävyyttä edellyttää yleistä luontotiedon ja -arvostuksen nostoa.

Monissa strategian toimenpiteissä tukeudutaan vapaaehtoisiiin keinoihin, toimijoiden vastuullisuuteen ja tietoisuuden lisäämiseen. Strategian kireä aikataulu huomioden tulisi samaan aikaan tarkastella myös lainsäädännön muutostarpeita, sillä heikennysten estäminen, tai luontoa merkittävästi muuttavien toimien luvanvaraisuus, voisi joissain tapauksissa olla kustannustehokas keino turvata monimuotoisuutta haittojen korjaamisen sijaan. Esim. laajat aurinkopaneelikentät

saattavat vaatia uutta sääntelyä. Uhanalaisille luontotyypeille pitäisi saada lainsäädännössä samanlainen status kuin uhanalaisille lajeille, jolloin niiden huomioiminen maankäytön suunnittelussa olisi kaikille osapuolille nykyistä selkeämpää. Tältä osin vastikään hyväksytty luonnonsuojelulaki kaipaisi päivittämistä. Myös vesilain uudistus olisi tärkeää saada lähivuosina tehtyä, ja ottaa ekologinen kompensatio yleisesti käyttöön ainakin isoissa infra- ja rakennushankkeissa.

Jotta monimuotoisuusstrategia toimisi halutulla tavalla muiden strategioiden, suunnitelmien ja toimenpiteiden pohjana, tulee monimuotoisuusstrategia laatia jatkossa ennen muita valtion strategioita ja suunnitelmia. Ainakaan uuden kansallisen metsästrategian valmistelussa tämä ei toteutunut, ja metsästrategia jäikin monimuotoisuuden osalta ohueksi. Tältä osin metsästrategia kaipaisi uudelleentarkastelua.

3.6 Saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus

-

3.7 Suomi maailmalla

Sekä luontokato että ilmastonmuutos ovat globaaleja ongelmia, joiden merkitys lähivuosina ja vuosikymmeninä korostuu. Molemmat ovat uhkia, joista voi pahimmillaan olla katastrofaaliset seuraukset ihmiskunnalle. Vaikka Suomessa luonnon monimuotoisuus on vähäistä suhteessa trooppisiin alueisiin, on suuri osa suomalaisten aiheuttamasta luontokadosta, kuten päästöistäkin, peräisin muualla maailmassa tuotetuista tavaroista ja niiden kuljettamisesta. Näiden tuotantoketjujen selvittäminen voi olla monesti hyvin vaikeaa, mutta kaikesta huolimatta asiaan on syytä panostaa. Suomessa tai EU:ssa voidaan lainsäädännön keinoilla vaikuttaa välillisesti trooppisten alueiden luontokatoon, esim. palmuöljyn viljely on suurin metsäkadon aiheuttaja Kaakkois-Aasiassa, mutta meillä edelleen käytetään palmuöljypohjaisia raaka-aineita biodieselin valmistuksessa. Myös mm. puuvillan viljelyyn ja kaivannaisten tuotantoon liittyy laajoja ympäristöongelmia. Lisäksi kehittyvissä maissa raaka-aineiden tuotannossa tapahtuu myös vakavia ihmisoikeusloukkauksia.

Suomessa on korkea ympäristöalan osaaminen, ja tätä asiantuntemusta pitäisi pystyä hyödyntämään entistäkin paremmin myös Suomen rajojen ulkopuolella. Samalla Suomen kannattaisi olla edelläkävijä luontokadon torjunnassa, sillä vihreän siirtymän osaamisella on tulevaisuudessa yhä suuremmat markkinat. Valitettavasti keskustelu esim. EU:n ennallistamisasetuksen ympärillä on osoittanut, ettei meillä olla vielä täysin sisäistetty kansainvälisten sopimusten ja luontokadon torjunnan vaatimuksia. Uskottava kansainvälinen toimija ei pyri vastustamaan välttämättömiä muutoksia.

Muita huomioita luonnoksesta

Strategia on yleisluonteinen, ja sen takia toimenpiteiden toteutumisen mahdollisuuksia on vaikea arvioida etukäteen. Vasta toimintaohjelma tulee näyttämään, miten tavoitteet ovat saavutettavissa. Jo strategian tasolla voisi asettaa enemmän konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä.

Strategian lopullinen toteutuminen on täysin riippuvaista rahoituksesta, jota ainakaan toistaiseksi ei valtion menokehyksissä ole ennakoitu lainkaan riittävässä määrin. Valtion rahoituksen lisäksi olisi tarpeen kehittää uusia rahoituslähteitä ja saada yksityinen sektori vahvemmin mukaan toteutukseen esim. ekologisten kompensatioiden kautta tai vapaaehtoista suojelua ja ennallistamista tekevien säätiöiden kautta.

Mutanen Jari
Etelä-Savon ELY

Puhakainen Lauri
Etelä-Savon ELY